

BÁT TRÀNG - NƠI LƯU GIỮ HỒN ĐẤT VIỆT

Nguyễn Khánh Ngọc

*Khoa Tiếng Việt và Văn hóa Việt Nam cho người nước ngoài
Trường ĐH KHXH&NV, ĐHQG Hà Nội*

Bên bờ Sông Hồng đỏ nặng phù sa, Bát Tràng nằm cách Hà Nội 15km về hướng Bắc, là một địa danh nổi tiếng không những ở Việt Nam mà còn trên toàn thế giới về đồ thủ công mỹ nghệ bằng gốm sứ. Gốm sứ ở Việt Nam là một trong những nghề truyền thống lâu đời và là kết quả của con người trong quá trình lao động sản xuất. Một sản phẩm gốm hội tụ đủ ngũ hành kết hợp với sự rung cảm thông qua bàn tay sáng tạo tài tình của người nghệ nhân. Ngay từ khi ra đời, nó đã gắn liền với đời sống sinh hoạt và đời sống tâm linh của con người qua những vật dụng như: Chum, vại, lọ hoa, thạp, bát, đĩa, chân đèn, chân nến, chậu cây, tượng người, tượng thú,...

Ở Việt Nam, gốm không chỉ phục vụ sinh hoạt của dân chúng hàng ngày một cách đơn thuần mà còn là một phần của cuộc sống. Ở đó người Việt có thể bộc lộ đầy đủ những quan niệm về nghệ thuật tạo hình của mình một cách thư thái, tĩnh tại nhưng cũng không kém phần tinh tế. Với những yếu tố trên, gốm Việt Nam đã khẳng định mình trong sự bình dị, dễ mến nhưng rất sang trọng, sự sang trọng mang hồn đất Việt, mang tình người làm say lòng bao nhiêu nhà sưu tập, nhà nghiên cứu gốm trong và ngoài nước từ xưa tới nay.

Nói đến gốm Việt Nam, người ta không thể không nói đến gốm Bát Tràng bởi đây chính là một trong những trung tâm sản xuất gốm ra đời sớm nhất kể từ khi đất nước giành được độc lập, từ thời Lý, những người thợ gốm giỏi từ cố đô Hoa Lư, Ninh Bình về đây lập nghiệp để phục vụ cho việc xây dựng kinh đô mới Thăng Long. Sản phẩm đầu tiên của họ là gạch và vật liệu xây dựng bằng gốm, những

viên gạch khởi đầu đó mãi mãi đi vào tiềm thức của người Việt Nam qua câu ca dao:

*“Chiếu Nga Sơn, gạch Bát Tràng,
Vải tơ Nam Định, lụa hàng Hà Đông”*

Sau đó, do yêu cầu của Triều đình, những người thợ gốm ở các làng Bồ Bát, Bồ Xuyên, Bạch Bát thuộc trấn Thanh Hoa - Ái Châu xưa (nay thuộc huyện Yên Mô - tỉnh Ninh Bình) đã lập nên làng Bát Tràng vào thế kỷ thứ XI, tên gốc là Bạch Thổ phường (phường Đất Trắng) cố định bên bờ sông Hồng và liên tục tồn tại, phát triển cho đến ngày nay.

Từ hơn 400 năm nay, trải qua bao thăng trầm, gốm sứ Bát Tràng ngày càng phồn thịnh, trường tồn với thời gian.

Mỗi sản phẩm gốm mang hồn đất, hồn người đậm đà như chính tâm hồn của người thợ gốm vậy.

Vẻ đẹp hài hòa độc đáo của hình dáng, nét vẽ, màu men in đậm bản sắc dân tộc Việt đã làm cho gốm Bát Tràng sớm được ưa chuộng không chỉ trong nước mà còn trên khắp thế giới thông qua con đường vận tải ở thương cảng Hội An.

Hiện nay, dấu ấn gốm Bát Tràng còn được lưu giữ trong các bảo tàng nổi tiếng thế giới, trong các bộ sưu tập Nhà nước và tư nhân và nhiều sản phẩm đã đạt tới đỉnh cao trong nghệ thuật tạo hình dân gian được tìm thấy trong những con tàu đắm ở “Cù Lao Tràm” Quảng Nam, di tích Hoàng Thành Thăng Long....

Hàng thế kỷ nay, Bát Tràng đã nổi tiếng về dòng sản phẩm với hoa văn được tạo nên bởi hai màu xanh và trắng.

Ngày nay, nếu có dịp đi dạo quanh làng cổ thì bạn vẫn dễ dàng nhận ra ngay nét đặc trưng này.

Dọc theo các ngõ ngách nhỏ như mê cung là những mảnh than đen đang được phơi khô bằng cách dính trên tường gạch cũ và đâu đây lan tỏa mùi khói từ những lò nung hừng hực cháy đêm, ngày.

Bên cạnh đó, Bát Tràng không ngừng phát triển và đổi mới bắt nhịp với nhịp độ nhanh nhạy của đời sống sản xuất, kinh doanh hiện đại. Với những quy trình sản xuất đòi hỏi kỹ thuật cao, đáp ứng nhu cầu khát khe của thị trường trong nước và quốc tế.

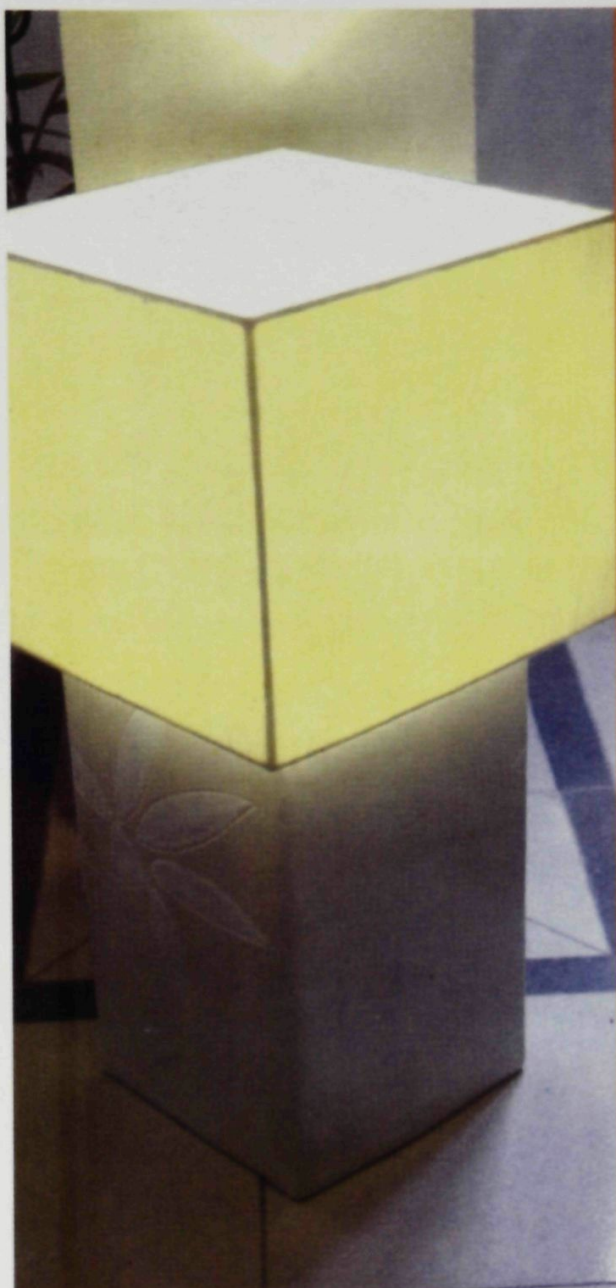

The Creak of life.

Quy trình sản xuất khép kín kết hợp thủ công với công nghệ cao đã ra đời. Với quy trình đó, các nhà sản xuất có thêm nhiều cơ hội kinh doanh, phát triển xuất khẩu, đưa gốm sứ đến các thị trường lớn trên thế giới.

Vào dịp lễ Tết, những nghệ nhân gốm không bận bịu với công việc ở lò gốm, họ có những cách nghỉ ngơi thư giãn cũng rất riêng biệt và tinh tế. Những cuộc thi nấu cỗ giữa các dòng họ trong làng được long trọng tổ chức. Bát Tràng nổi tiếng với “*Cỗ Ba Tầng*”; “*Cỗ Năm Tầng*” dâng lên Thành Hoàng Tổ Tiên.

Linh hồn của những mâm cỗ ấy bao giờ cũng là món “*Canh măng mực*” với sự kết hợp của mực khô, tôm khô từ vịnh Hạ Long cùng nước cốt của xương lợn, thịt gà quăn quýt với hương vị của sợi măng rừng được tước cẩn thận nhỏ như sợi miến. Canh măng mực cùng với xôi lạc vùng dừa, chè kho, canh bóng bì... và vô số món ăn tuyệt hảo khác do chính bàn tay tài hoa của người thợ gốm làm nên cũng không kém phần tinh tế so với sản phẩm gốm sứ của họ.

Trong tiết xuân ấm áp, bạn thong thả dạo quanh làng cổ, ngắm sông Hồng, qua đình làng rồi vui chân ghé thăm vài căn nhà của các nghệ nhân, thăm xưởng sản xuất, thư thái ngồi pha màu tự vẽ một sản phẩm gốm hoàn chỉnh hay cùng lắc lư trên cỗ xe trâu kéo, chắc hẳn bạn cũng như tôi đều có những giây phút tĩnh tâm, cảm nhận được hồn đất hồn người, nơi làng cổ Bát Tràng này đang lặng lẽ hàng ngày lưu giữ và phát triển như một giá trị tinh thần cao cả của dân tộc Việt Nam.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Ban Văn hóa Văn nghệ trung ương (1989), “Văn hóa Việt Nam tổng hợp (1989 - 1995), (Me Mento)”.
2. Tạp chí “Time out”. Webservice của Hội gốm sứ Bát Tràng www.Battrang-ceramics.org
- Web site www.quangvinh.com.vn